

ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

**ДІАГНОСТИКА ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ**

Курсова робота
студентки 53 групи
соціально-психологічного факультету
Ракович Олени Олександрівни

Науковий керівник
старший викладач
Г. П. Гніда

//

Житомир - 2009

З М І С Т

Вступ.....	3
 Розділ I. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ В МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ	
1.1. Поняття про пізнавальний інтерес.....	5
1.2. Психологічні особливості молодшого шкільного віку.....	9
 Розділ II. МЕТОДИ ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ	
2.1. Методичні підходи до організації емпіричних досліджень пізнавальних інтересів.....	12
2.2. Методика і організація дослідження.....	16
 Розділ III. ДІАГНОСТИКА ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
3.1. Основні результати емпіричного дослідження пізнавальних інтересів у дітей молодшого шкільного віку.....	18
3.2. Інтерпретація результатів дослідження.....	20
 Підсумок.....	22
Список використаних джерел.....	24
Додатки.....	26

ВСТУП

Актуальність дослідження. Проблема діагностики пізнавальних інтересів молодших школярів є актуальною перш за все тому, що важливо знати, що дитині подобається, а що ні; який предмет складний, а який зовсім не цікавий.

За концепцією Е. Еріксона, у молодшому шкільному віці формуються такі важливі особистісні утворення, як почуття соціальної і психологічної компетенції, почуття диференціації своїх можливостей. На його думку стимулювання в цей період компетентності є важливим фактором формування особистості. Тому саме в цьому віці необхідно розвивати та формувати у дітей молодшого шкільного віку не просто обов'язок навчатися, а й любити навчатися.

На думку Л. Виготського, в молодшому шкільному віці починає складатися самооцінка дитини, яка опосередковує її ставлення до себе, інтегрує досвід її діяльності та спілкування з іншими людьми. Самооцінка відображає не тільки знання учня про результати навчальних досягнень, його уявлення про власні можливості у навчальній діяльності, а й ставлення до себе як до виконавця вимог учителя, батьків, як до носія нових особистісних якостей (старанність, наполегливість) [24, с. 176].

Об'єкт: пізнавальні інтереси дітей молодшого шкільного віку.

Предмет: особливості діагностики пізнавальних інтересів молодших школярів.

Мета дослідження: дослідити особливості пізнавальних інтересів дітей молодшого шкільного віку.

Гіпотеза дослідження. У молодшому шкільному віці пізнавальні інтереси будуть направлені на різні шкільні предмети (математика, читання, українська мова та інші).

Завдання дослідження:

1. Вивчити поняття пізнавального інтересу та психологічні особливості молодшого шкільного віку.
2. Визначити основні методи та методики дослідження пізнавальних інтересів дітей молодшого шкільного віку.
3. Діагностувати та визначити основні пізнавальні інтереси у дітей молодшого шкільного віку.

Методи та організація дослідження. Емпіричне дослідження пізнавальних інтересів молодших школярів проводилося за допомогою стандартних методик виявлення пізнавального інтересу у навчальній діяльності. Діагностика проводилася в загальноосвітній школі № 20 м. Житомира з дітьми третього класу протягом двох днів. Вибірка становить 19 осіб.

Надійність і вірогідність. Надійність і вірогідність дослідження забезпечувалися репрезентативністю вибірки (19 дітей молодшого шкільного віку), застосуванням методів, релевантних меті і завданням дослідження, поєднанням кількісного та якісного аналізу.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження. У психологічній науці діагностика пізнавальних інтересів проводиться із молодшими школярами. Дана робота спрямована лише на виявлення пізнавальних інтересів молодших школярів до навчальних предметів.

Практичне значення. Дані, які отриманні у ході дослідження можна використовувати для подальшого дослідження пізнавальних інтересів у молодшому шкільному віці. Також, вони цікаві для вчителя дітей, що приймали участь у дослідженні. Вчитель буде брати до уваги результати для того, щоб враховувати в індивідуальному підході до навчання кожної дитини.

Розділ I. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ В МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІСІ

1.1. Поняття про пізнавальний інтерес.

Провідною діяльністю молодшого школяра стає навчальна діяльність, яка з першим кроком до школи опосередковує систему його стосунків з навколишнім світом. Але потрібно ще багато часу, щоб дитина звикла до розкладу уроків та перерв, адже у неї ще залишається одною із основних діяльностей – ігрова. Це не відбувається стихійно, як у минулому під час оволодіння грою, а потребує його великих особистісних зусиль, допомоги дорослих, насамперед педагога.

Навчальна діяльність – цілеспрямована діяльність учнів, результатом якої є розвиток особистості, інтелекту, здібностей, засвоєння знань, оволодіння уміннями та навичками.

Компонентами навчальної діяльності є навчальні завдання, навчальні дії, дії контролю, дії оцінки. Пов'язана вона передусім із засвоєнням молодшими школярами теоретичних знань. Під час вирішення навчальних завдань навчальні дії дітей спрямовані на оволодіння загальними способами орієнтування у відношеннях між відомими та невідомими величинами, явищами, складовими предметів, ситуацій, процесів тощо. Дії контролю та оцінки дають їм змогу перевірити правильність виконання навчальних дій, оцінити успішність розв'язання всього навчального завдання [4; 11].

Навчальна діяльність у початкових класах підпорядкована певним закономірностям. Одна з них полягає в тому, що весь процес викладання відбувається у формі розгорнутого представлення дітям головних компонентів навчальної діяльності, в яку вони активно включаються.

Відбувається навчальна діяльність в навчальній ситуації, детальне розкриття вчителем особливостей якої (труднощів розв'язання конкретно-практичних завдань, необхідності пошуку загального способу їх аналізу) та її

ролі є однією із суттєвих умов розвитку пізнавальної активності дітей, їхнього інтересу до навчання.

Систематичне включення дитини у навчальні ситуації починається вже з першого класу, але вміння самостійно ставити перед собою навчально-теоретичні завдання формується значно пізніше. Виявляється воно у намаганні школяра, який отримав серію конкретно-практичних завдань, знайти загальний спосіб їх розв'язання, а не розв'язувати кожне з них окремо. Як правило, він знаходить цей спосіб, аналізуючи одне-два завдання, прагнучи з'ясувати їх загальні зв'язки та умови. В умінні перетворювати конкретно-практичні завдання в навчально-теоретичні, що забезпечує розв'язання типових завдань, пошук ефективних способів розв'язання нетипових задач, виявляється найвищий рівень розвитку навчальної діяльності молодших школярів. Свідченням його у навчальній діяльності молодших школярів є усвідомлені пізнавальні інтереси, прагнення не просто отримати конкретний, частковий результат, а знайти загальний спосіб отримання всіх однотипних результатів, зрозуміти суттєві зв'язки і відношення предмета, що вивчається. Це прагнення є основою бажання і здатності вчитися. У молодшому шкільному віці воно сформоване недостатньо, однак надалі ні сумлінність, ні старанність не можуть стати психологічним джерелом радісного й ефективного навчання. Ним є лише прагнення до розуміння внутрішнього змісту навчальних предметів. Виникнення та зміцнення його визначає зміст основних інтересів школярів 3-4 класів, які значну кількість часу приділяють читанню спеціальної літератури про подорожі, вчених, історичні події, пригоди тощо. Обсяг інформації, яка їх зацікавлює, часто виходить за межі шкільних програм.

Навчальний інтерес школярів – виразна інтелектуальна спрямованість на пошук нового у предметах, явищах, подіях, супроводжувана прагненням глибше пізнати їх особливості, майже завжди усвідомлене ставлення до предметів, явищ, подій [10, с. 170].

Цей інтерес завжди є емоційно забарвленим (здивування, захоплення, радість від пошуку, переживання успіху, розчарування від невдачі), виявляється у вольових діях, спрямуванні зусиль на пізнання нових сторін навколишньої дійсності.

Отже, діти молодшого шкільного віку спершу надають перевагу навчанню як суспільно-корисній діяльності взагалі, потім їх приваблюють окремі види навчальної роботи (читання, письмо, малювання), пізніше вони починають самостійно перетворювати конкретно-практичні завдання на навчально-теоретичні, цікавлячись внутрішнім змістом навчальної діяльності.

Педагогові важливо зберегти та зміцнити інтерес дітей до навчання. Він повинен знати, які мотиви най значущішими для молодшого школяра, організувати з урахуванням цього навчання. Воно не може здійснюватися у формі тиску на дитину чи «витіснення» із її свідомості дитячих понять поняттями дорослих. Навчальна діяльність передбачає перебудову під дією педагогічного впливу ставлення дитини до навколишньої дійсності.

У молодших школярів урок повинен складатися з кількох об'єднаних спільною метою частин, їх діяльність має бути різноманітною. Значне місце в ній відводиться діям із предметами. Важливо, щоб заняття містили в собі елементи гри. З допомогою дидактичної гри дитина засвоює програму значно легше та успішніше, особливо якщо вона недостатньо готова до навчання.

Керівництво процесом навчання полягає у спонуканні зовнішньої і внутрішньої активності учня, в результаті чого він засвоює знання, виробляє вміння і навички, розвивається як особистість [3, с. 120].

На розвиток особистості молодшого школяра впливають й інші види діяльності. Його інтерес, наприклад, до різних видів художньої діяльності (мовлення, малювання, заняття музикою, ліплення, виготовлення аплікацій) зумовлений не тільки доступністю і привабливістю цих занять, а й віковими особливостями дітей.

Одним з найулюбленіших видів художньо-мовленнєвої діяльності учнів є розповідь (за картиною, іграшками, словесним зразком). Особливо охоче вони вигадують історії, казки. Із задоволенням діти початкових класів займаються музичною діяльністю. Не менше люблять вони малювати, виражаючи у малюнках своє емоційне ставлення до світу. Однак їх малюнки є схематичними, важко їм дається і зображення динаміки предметів. На якість малюнків впливає загальний фізичний та психічний стан дітей. Ліплення дає змогу зобразити явище, предмет у тривимірному просторі, відтворити форму всього, що оточує дитину. Виготовлення аплікацій передбачає вміння вирізати з паперу різноманітні сюжети, орнаменти. Усі види художньої діяльності сприяють розвитку уяви, інтелекту, засвоєнню рухів, виробленню відповідних навичок, формуванню здібностей та особистісних якостей.

Важливою умовою гармонійного розвитку молодшого школяра є прилучення його до праці. Найчастіше нею є самообслуговування і виготовлення іграшок саморобок. Самообслуговування, наприклад, сприяє вихованню поваги до праці дорослих, розумінню значення праці у житті людини, готовності до фізичного напруження. За правильно організованих психолого-педагогічних умов дитина усвідомлюватиме важливість відповідального ставлення до своїх обов'язків із самообслуговування, намагатиметься бути чистою, охайною, підтримуватиме порядок на робочому місці, поважатиме працю дорослих, допомагатиме літнім людям. Педагог повинен постійно стимулювати її самостійність, ініціативу, творчість, використовуючи з цією метою педагогічно обґрунтовану оцінку, схвальне, доброзичливе слово. Молодші школярі мають виконувати корисні для всіх завдання: прибирати у приміщенні, поливати квіти, доглядати молодших тощо. Це привчатиме їх не тільки разом працювати, використовувати необхідні засоби, оцінювати себе, долати труднощі, а й запобігатиме формуванню егоїзму, виникненню лінощів [18; 23].

1.2. Психологічні особливості молодшого шкільного віку.

Молодшими школярами вважають дітей віком від 6-7 до 10-11 років, які навчаються у 1-4 класах сучасної школи. Цей віковий період завершує етап дитинства. Психічний і особистісний розвиток дитини у молодшому шкільному віці зумовлюється особливістю соціальної ситуації розвитку – навчанням у початковій школі. На цьому віковому етапі провідною діяльністю стає навчання, основою якої є пізнавальний інтерес і нова соціальна позиція.

Дитина починає усвідомлювати, що вона виконує суспільно важливу діяльність – вчиться – і значущість цієї діяльності оцінюють люди, які оточують її. Якщо гра дошкільника була необов'язковою, то навчання є обов'язковою діяльністю, до якої дорослі ставляться з особливою повагою.

Навчальна діяльність має яскраво виражену суспільну значущість і ставить дитину в нову позицію стосовно дорослих і однолітків, змінює її самооцінку. З цього приводу Д. Ельконін зазначав, що навчальна діяльність є суспільною за своїм змістом (засвоєння всіх надбань культури та науки), суспільною за своїм сенсом (суспільно значуща та суспільно оцінююча), суспільною за своїм виконанням (суспільно вироблені норми), вона є провідною у молодшому шкільному віці, тобто у період її формування.

У молодшому шкільному віці відбувається зміна провідної психічної саморегуляції від мимовільної до свідомо-вольової. Шкільне життя вимагає систематичного та обов'язкового виконання дитиною багатьох правил. Вона повинна вчасно приходити в школу, дотримуватися правил шкільного життя, виконувати завдання на уроці та вдома, долати труднощі в навчальній роботі тощо. Дотримання цих правил вимагає вміння регулювати свою поведінку, підпорядковувати довільну діяльність свідомо поставленим цілям [4; 17; 18].

В процесі навчальної діяльності розвиваються основні психологічні новоутворення молодшого шкільного віку: довільність психічних процесів, внутрішній план дій, вміння організувати навчальну діяльність, рефлексія.

У цьому віці центром психічного розвитку дитини стає формування довільності пам'яті, уваги, мислення, організації діяльності. Їх інтелектуалізація, внутрішнє опосередкування відбуваються завдяки первинному засвоєнню системи понять. Довільність виявляється в умінні свідомо ставити цілі, шукати і знаходити засоби їх досягнення, долати труднощі та перешкоди.

Виконуючи завдання з різних навчальних предметів, діти шукають найзручніші способи, обирають і зіставляють варіанти дій, планують їх порядок та засоби реалізації. Чим більше етапів власних дій може передбачити школяр, чим старанніше він може зіставити їх варіанти, тим успішніше контролюватиме розв'язання завдань. Необхідність контролю та самоконтролю, словесного звіту, самооцінки в навчальній діяльності створюють сприятливі умови для формування у молодших школярів здатності до планування і виконання дій подумки.

Поряд із засвоєнням змісту наукових понять дитини оволодіває способами організації нового для неї виду діяльності – навчання. Планування, контроль, само оцінювання набувають іншого змісту, бо дія в системі наукових понять передбачає чітке виокремлення взаємопов'язаних етапів.

Навчатися вчитися є одним з основних завдань молодшого школяра, що передбачає засвоєння таких дій:

- Ø самоконтроль, суть якого полягає в співставленні дитиною своїх навчальних дій та їх результатів із заданими учителем еталонами і зразками;
- Ø само оцінювання, змістом якого є фіксування відповідності чи невідповідності результатів засвоєних знань, опанованих навичок вимогам навчальної ситуації;
- Ø самоорганізація у вивченні навчального матеріалу, підготовці до контрольних і самостійних робіт, виконанні творчих завдань

тощо, що передбачає уміння планувати час, організовувати свою діяльність, контролювати й оцінювати її результати;

- Ø усвідомлення мети і способів навчання у школі та вдома, що є передумовою осмисленої, цілеспрямованої й ефективної навчальної діяльності [9; 10; 11].

У дітей молодшого шкільного віку виникає ісвідомлення власних дій, психічних станів. Особливість їх навчальної діяльності полягає в тому, що школярі повинні обґрунтовувати правильність своїх висловлювань і дій. Необхідність розрізняти зразки суджень і самостійні спроби в їх побудові сприяють формуванню в молодших школярів уміння ніби збоку розглядати й оцінювати власні думки та дії. Це вміння є основою рефлексії – осмислення своїх суджень і вчинків з точки зору їх відповідності задуму та умовам діяльності; самоаналіз. Свідченням її є здатність бачити особливості власних дій, робити їх предметом аналізу, порівнювати з діями інших людей. Якщо дошкільник здебільшого орієнтується на індивідуальний досвід, то молодший школяр починає орієнтуватися на загальнокультурні зразки, якими він оволодіває у взаємодії з дорослими та ровесниками.

Рефлексія змінює пізнавальну діяльність молодших школярів, їхнє ставлення до себе й до оточення, погляд на світ, змушує не просто приймати на віру знання від дорослих, а й виробляти власну думку, власні погляди, уявлення про цінності, значущість учіння. В цьому віці вона тільки починає розвиватися.

За концепцією Е. Еріксона, у молодшому шкільному віці формуються такі важливі особистісні утворення, як почуття соціальної і психологічної компетенції, почуття диференціації своїх можливостей. На його думку стимулювання в цей період компетентності є важливим фактором формування особистості.

Отож, у молодшому шкільному віці починає формуватися багато новоутворень, завдяки яким психіка дитини активно розвивається.

Розділ II. МЕТОДИ ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Методичні підходи до організації емпіричних досліджень пізнавальних інтересів.

Тема нашої курсової роботи має діагностичний характер. Підібрати певну стратегію дослідження важко, тому що завдання емпіричного дослідження не містить експерименту чи якогось впливу на досліджуваних, проводиться лише діагностика. У науковій літературі діагностика пізнавальних інтересів у молодшому шкільному віці проводиться завдяки стандартному методу опитування досліджуваних шляхом підбору конкретних методик, які визначають пізнавальний інтерес.

Дуже схожих емпіричних досліджень я не знайшла, але мені пощастило дізнатися про дуже цікавий навчальний підхід однієї вчительки загальноосвітньої школи, який спрямований саме на розвиток пізнавального інтересу у молодших школярів до навчальної діяльності.

Вчителька постійно нагадує, що навчання - це праця. По-новому стали учні дивитися на шкільне приладдя після бесіди: чи залишає вам тато косу вдома, коли іде косити? Чому ж дехто з вас забуває вдома лінійку, олівець, навіть зошит і книжку. А що було б, якби не вийшли на роботу лікарі, вчителі. Отже навчання - це та ж праця, нелегка праця. Зі шкільної парти починається лікар, учитель, шофер.

Любов Богданівна чудово усвідомлює, що байдужість до навчання пояснюється перш за все одноманітністю його форм, педагогічних засобів та методів навчання. Методичному та дидактичному забезпеченню уроків вчителька відводить головну роль в своїй роботі. Кожен наступний урок не дублює попередній, самі уроки насичені такими методами і формами організації навчання, які найкраще стимулюють навчально-пізнавальну діяльність учнів. Найчастіше вчителька практикує такі методи як дидактична гра, змагання, міні-дискусії, методи проблемно-пошукового характеру. Що ж до форм організації навчання, то перевагу надає індивідуальним та груповим.

При вивченні теми “Іменник” на етапі закріплення вчителька виділяєви що-уроку час для роботи зі словниками. Учні працюють в чотирьох міні-групах: I група - виписує слова назви тварин, II група - виписує слова назви кущів, III група - виписує слова назви комах, IV група – виписує слова назви квітів. На наступних уроках ці ж групи працюють зі словниками, виписуючи назви річок, морів, озер, міст - власні іменники. Жоден урок не проходить без використання вчителем різного роду унаочнення і роздаткового матеріалу, які не аби як сприяють мотивації навчання. Під керівництвом учителя діти часто пишуть незвичайні ребусні, словникові диктанти.

Формуючи загально мовленнєві вміння і навички, працює над покращенням якості усного і писемного мовлення, вчить учнів порівнювати, класифікувати, узагальнювати мовні явища через різного виду мовленнєву діяльність. Для вироблення умінь орієнтуватися в умовах спілкування Любов Богданівна практикує різного роду завдання при роботі над текстом.

Завдання: Прочитай, замінивши у кожному реченні одне слово на протилежне за значенням, склади опис похмурого літнього ранку. Над даним завданням учні працюють в парах.

Для розвитку комунікативних умінь мовленнєву творчість дітей вчителька поєднує з ігровою. На уроці зв'язного мовлення учням пропонується наступні завдання: відгадати за описом у віршованій формі назви птахів (горобчик, сорока, дятел, синичка); скласти опис будь-якого птаха, щоб було зрозуміло, про кого йдеться. Учні працюють в чотирьох міні-групах.

Важливим видом роботи у розвитку зв'язного мовлення учнів є редагування. Любов Богданівна добирає різного роду тексти і ставить наступні завдання: виправити деформований текст, придумати заголовок до тексту, з поданих слів склади речення. Склади і запиши прислів'я. Цікавим видом роботи на уроці є завдання “врятуймо планету “Мовляндію”. Учні заселяють планету іменниками, прикметниками та дієсловами, складають

речення, чим прикрашають планету.

Збагачення словникового запасу проводиться вчителькою і на інших уроках. При вивченні математики учні поповнюють словниковий запас математичними термінами, на уроках трудового навчання мовлення учнів поповнюється назвами інструментів, речовин, предметів, операцій.

У зв'язку з реформуванням школи перед вчителем стоїть завдання виховувати дитину, яка вміє спочатку самостійно вчитися, а потім самостійно та творчо працювати і жити. В школі учень повинен навчитися, в першу чергу, самостійно формувати мету та шляхи її досягнення. Допомагає в цьому технологічний підхід до навчання. Любов Богданівна практикує елементи навчання. Інтегровані уроки для дітей є дуже цікавими, бо на них вчителька формує в учнів вміння працювати творчо.

В 3 класі на інтегрованому уроці (природознавство + зв'язне мовлення) вчителька проводить творчу розминку у формі гри "Загублене слово". Учні повинні знайти потрібне слово, дібрати риму і встановити у вірш.

Різного роду самостійні вправи (навчальні, тренувальні, перевірні) дають можливість вчителю виявити реальний рівень навчальних досягнень учнів. Класовод Любов Богданівна проводить індивідуальні самостійні роботи. Для цього використовує різного роду роздатковий матеріал, перфокарти з математики та рідної мови: учні зазвичай вставляють чистий листочок, вираховують приклади, чи вказують рід іменників і здають вчителю на перевірку. Результати виконання самостійних робіт вчителька перевіряє на тому ж уроці, помилки аналізує. Класовод традиційно враховує можливості кожного учня і практикує диференційовані самостійні завдання. Так при розв'язуванні задачі клас поділено на три групи.

Вчителька вдало врахувала різний рівень навчально-пізнавальної діяльності учнів шляхом диференціації. На своїх уроках Любов Богданівна перевагу надає таким методам, які відповідають пізнавальним можливостям учнів, а саме: наочно-практичним і перевага мікро групових організацій

навчання; ігровим методам; комунікативно-діалогічним.

Процес сприйняття нового матеріалу неможливий без таких мислительних операцій, як аналіз, синтез, порівняння, виділення суттєвих ознак, узагальнення. Для збудження думки учнів, розумової активності вчителька використовує запитання: “Що?, Як?, Чому?, Чому ти так думаєш?, Доведіть, що ці слова дійсно спільнокореневі?, Чому так, а не інакше?, Що станеться зі світом, коли люди втратять віру?”

Часто пропонує пізнавальні завдання, створює незвичні, нестандартні ситуації, викликає здивування, захоплення. При вивченні теми “Перевірка дій додаванням” учням пропонуються такі приклади:

$$19+31=50$$

$$50-19=31$$

$$50-31=19$$

“Що цікавого в цих прикладах?” - запитує вчителька. Учні відповідають: “Якщо від суми відняти доданок, то одержимо другий”. Така самостійна пошукова робота учнів викликає в них уміння мислити, працювати, відчувати задоволення. На уроці рідної мови з теми “Спостереження за словотворчою роллю префікса”, учням пропонується таке завдання по варіантах: утворити нові слова І в (від слова летіти), II в (від префікса пре). Після виконання роботи, діти зачитують нові слова і розмірковують над запитанням: “Для чого нам потрібні в мові префікси?” Учні відповідають “Щоб наша мова була багатішою”.

Якщо б всі вчителі так відповідально та креативно ставилися до своєї роботи, то, на мою думку, проблем із навчанням у молодших школярів взагалі не було б.

2.2. Методика і організація дослідження.

У нашому емпіричному дослідженні проводяться методики. Які спрямовані на виявлення пізнавальних інтересів у дітей молодшого шкільного віку (див. додаток А).

Перша методика визначає силу пізнавального інтересу шляхом вибору однієї із запропонованих тем для молодших школярів:

- ✓ Що я знаю про мову?
- ✓ Що я знаю про математику?
- ✓ Чим я люблю займатися?
- ✓ Який мій вихідний день?

Методика «Що нам цікаво?» має вигляд невеликої анкети, яка складається із чотирьох запитань. Перше питання тестове, а інші три передбачають довільну відповідь, наприклад, питання: «Який навчальний предмет найбільш цікавий?» та відповідь: «Математика».

Методика «Вільні завдання» спрямована на встановлення наявного пізнавального інтересу. Дітям пропонувалося виконувати завдання за бажанням та за їх власним інтересом з різних предметів: українська мова, математика, малювання, природознавство, фізичне виховання, основи здоров'я та музика.

Завдяки проведенню даних методик можливо повністю діагностувати пізнавальні інтереси у дітей молодшого шкільного віку.

Процедура дослідження:

Дослідження проводилося протягом двох днів приблизно о 11:00 годині (четвертий урок) у загальноосвітній школі № 20 м. Житомира.

У дослідженні приймали участь 19 дітей молодшого шкільного віку 3-го класу. Діти були дуже зацікавлені у виконанні завдань, деякі навіть хвилювалися через те, що можуть отримати негативну оцінку, хоча їм неодноразово пояснювалося, що оцінки не ставляться.

Перед самим проведенням емпіричного дослідження заздалегідь були підготовлені аркуші паперу, завдання із різних предметів. Також була проведена перед дослідженням бесіда із вчителем щодо рівня навчання у класі, які завдання найкраще з ними проводити, щоб діти швидше їх могли вирішити.

Розділ III. ДІАГНОСТИКА ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

3.1. Основні результати емпіричного дослідження пізнавальних інтересів у дітей молодшого шкільного віку.

Основні результати емпіричного дослідження подані у таблицях по кожній методиці (див. додаток Б).

За результатами першої методики ми отримали наступні дані:

- тему про свій вихідний день обрали 7 молодших школярів;
- «Чим я люблю займатися?» також 7 дітей;
- «Що я знаю про математику?» вибрало 3 дітей;
- «Що я знаю про мову?» 2 молодших школяра.

Дуже цікаві результати має друга методика:

- § на питання про те, що найбільш подобається в школі 14 молодших школярів відповіли, що отримувати знання; 3 – дізнаватися про щось нове; 1 – спілкуватися; 1 – самостійна робота;
- § найважливішим предметом вважають: математику – 9 осіб; французьку мову – 7; українську мову – 3; читання – 1; природознавство – 1; я і Україна – 1 та одна відповідь про те, що немає;
- § найцікавішим предметом у школі вважають: математику – 8 дітей; фізичне виховання – 5; українську мову – 6; читання – 6; трудове навчання – 3; основи здоров'я – 2; малювання – 2; логіку – 2; музику – 1;
- § корисним предметом для підготовки до життя вважають: основи здоров'я – 8; математику – 6; українську мову – 5; читання – 3; я і Україна – 3; фізичне виховання – 3; логіку – 1; трудове навчання – 1 та одна дитина вважає, що всі предмети.

В даній методиці молодші школярі, не зважаючи на прохання назвати один предмет, вказували по декілька навчальних предметів.

Щодо методики № 3 «Вільні завдання», то вона зайняла найбільшу кількість часу для проведення. Отож, пізнавальний інтерес наявний у молодших школярів до:

- української мови – 14 дітей;
- математики – 18;
- малювання – 19;
- природознавства – 8;
- фізичного виховання – 7;
- основ здоров'я – 7;
- читання – 9;
- музики – 19.

3.2. Інтерпретація результатів дослідження.

З кількісних отриманих даних видно, що найчастіше молодші школярі обирали такий навчальний предмет, як математику, дещо менше українську мову та читання. Отож, можна зробити висновок про те, що дійсно у молодшому шкільному віці пізнавальні інтереси направлені на різні навчальні предмети.

З відповідей дітей зрозуміло, що вони дуже відповідально відносяться до навчання у школі, адже на питання «Що подобається в школі?» переважна більшість відповіли, що отримувати освіту та дізнаватися про щось нове. Найважливішим та найцікавішим більшість молодших школярів вказали на математику. А от корисним навчальним предметом для підготовки до життя діти обрали основи здоров'я.

Це пов'язано з тим, що в такому молодому віці діти ще зовсім не думають про майбутнє, лише мріями бути космонавтом чи бізнесменом (тому що тато заробляє багато грошей, має машину і т.д.). А батьки занадто піклуються про своїх дітей, особливо матері, щоб не забували вдягати шарф та шапку, бо на вулиці холодно і можна захворіти грипом. Тому, на мою думку, молодші школярі обрали саме основи здоров'я, де їх вчитель навчає дуже корисним речам.

При виконанні методики «Вільні завдання» було виявлено наявність дуже багатьох пізнавальних інтересів до різних навчальних предметів у молодших школярів. Хоча в попередніх методиках майже не називалися такі навчальні предмети, як малювання та музика, виявилось, що діти дуже люблять ці предмети. Не зважаючи на те, що основна у молодших школярів - це навчальна діяльність, ігрова діяльність ще досі залишається провідною для них. Діти із величезним задоволенням співають та малюють. Також люблять виконувати різні фізичні вправи, особливо рухливі ігри, та давати вказівки щодо того, як поводити себе в різних надзвичайних ситуаціях.

Але, це більш прості навчальні предмети для школярів, їм більш цікавіше читати, писати та вирішувати математичні дії. Якщо чесно, то отримані дані мене досить здивували. Адже, по всіх трьох методиках математика завжди на першому місці.

Навіть пишучи твір про те, чим я люблю займатися, деякі учні пишуть, що люблять читати, займатися математикою. Молодші школярі, які писали про вихідний день, проводять його переважно із родиною, лише деякі з друзями.

ПІДСУМОК

У курсовій роботі вивчено поняття про пізнавальний інтерес та вікові особливості молодших школярів. Пізнавальний інтерес у дітей молодшого шкільного віку проявляється в навчальній діяльності і характеризується як виразна інтелектуальна спрямованість на пошук нового у предметах, явищах, подіях, супроводжувана прагненням глибше пізнати їх особливості, майже завжди усвідомлене ставлення до предметів, явищ, подій. Молодший шкільний вік завершує етап дитинства. Опановуючи новий для себе вид діяльності – навчання, молодші школярі ще багато часу віддають грі. У цих видах діяльності розгортаються їх стосунки з ровесниками і дорослими, особистісне психічне життя і психічний розвиток, формуються психічні новоутворення, завдяки чому діти виходять на новий рівень пізнання світу і самопізнання, відкривають нові власні можливості і перспективи. Головною особистісною характеристикою молодшого школяра є прийняття і усвідомлення своєї внутрішньої позиції.

У науковій літературі діагностика пізнавальних інтересів у молодшому шкільному віці проводиться завдяки стандартному методу опитування досліджуваних шляхом підбору конкретних методик, які визначають пізнавальний інтерес. Одна з методик спрямована на виявлення сили пізнавального інтересу. Дітям пропонується обрати одну із заданих тем та написати на цю тему невеликий твір. «Вільні завдання» - методика спрямована на встановлення наявного пізнавального інтересу. Дітям пропонуються завдання з різних навчальних предметів (українська мова, математика, малювання, природознавство, фізкультура, основи здоров'я, читання, музика) та за бажанням виконувати завдання визначаються наявні пізнавальні інтереси у молодших школярів.

За результатами проведеного емпіричного дослідження виявлено спрямованість пізнавальних інтересів у молодшому шкільному віці. З кількісних отриманих даних видно, що найчастіше молодші школярі обирали такий навчальний предмет, як математику, дещо менше українську мову та читання. Отож, можна зробити висновок про те, що дійсно у молодшому шкільному віці пізнавальні інтереси направлені на різні навчальні предмети, що і підтверджує висунуту гіпотезу на початку емпіричного дослідження.

Список використаних джерел:

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1968. – 378 с.
2. Аршавский И.А. Основа возрастной периодизации // Возрастная физиология. – М.: Наука, 1975. – 312 с.
3. Бех І.Д. Молодший школяр як особистість // Навчання і виховання учнів 4 класів. Методичний посібник для вчителів / Упор. О.Я. Савченко. – К.: Академ. видав. – 2005. – С. 12-127.
4. Возрастная и педагогическая психология / Под ред. М.В. Гамезо, М.В. Матюхиной, Т.С. Михальчик. – М.: Просвещение, 1984. – 346 с.
5. Возрастная и педагогическая психология / Под ред. А.В. Петровского. – М.: Просвещение, 1979. – 412 с.
6. Возрастные возможности усвоения знаний / Под ред. Д.Б. Эльконина и В.В. Давыдова. – М.: Просвещение, 1966. – 299 с.
7. Выготский Л.С. Орудие и знак в развитии ребёнка: Собр. Соч. – М.: Педагогика, 1984. Т. 6.
8. Дубровина И.В. О единстве обучения и воспитания младшего школьника // Вопр. псих. – 1978. - № 6. – С. 14-20.
9. Заброцький М.М. Вікова психологія. – Київ. – 1998. – 124 с.
10. Зеньковський В. Психологія дитинства / Психолог. – 2007. - № 3. - С. 11-14.
11. Кочерга О. Психофізіологічні основи дій молодших школярів // Початкова школа. – 2008. - № 1. – С. 7-12.
12. Леонтьев А.Н. К теории развития психики ребёнка // Проблемы развития психики. – М.: Изд-во МГУ, 1972.
13. Люблинская А.А. Детская психология. – М.: Просвещение, 1971.
14. Методы психологических исследований // Курс общей, возрастной и педагогической психологии. – М.: Просвещение, 1982.
15. Мир детства: младший школьник / Под ред. А.Г. Хрипковой. – М.: Педагогика, 1981.

16. Немов Р.С. Методы психодиагностики младших школьников. Психология. К. 3.- М.: Просвещение. – 1998. – С. 156-208.
17. Обухова Л.Ф. Детская психология: теории, факты, проблемы. – М.: Тривола, 1995.
18. О. Скрипченко. Вікова та педагогічна психологія. – Навч. пос. – К.: Академ. видав. – 2001. – С. 114-174.
19. Поліщук С. Вольовий розвиток дітей молодшого шкільного віку: Навч. пос. – Суми. – 2005. – С. 93-119.
20. Практические занятия по общей психологии / За ред. проф. А.В. Петровского. – М.: Просвещение. – 1972. – 89 с.
21. Развитие ребёнка / Под ред. А.В. Запорожца, Л.А. Венгера. – М.: Просвещение, 1968.
22. Рыбалко Е.Ф. Возрастная и дифференциальная психология: Учеб. Пособие. – Л.: ЛГУ. – 1990. – 335 с.
23. Савчик М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія: Навч. посіб. – Академ. видав. – 2006. – 360 с.
24. Самооценка и уровень притязаний младших школьников // Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога: В 2 кн. – Кн. 1. Система работы психолога с детьми разного возраста. – М.: Просвещение. – 2008. – С. 139-141.
25. Смирнова Е.О. Психология ребёнка. – М.: Школа-Пресс. – 1997. – 342 с.
26. Хрестоматия по возрастной психологии / Под ред. Д.И. Фельдштейна. – М.: Изд-во ИПП. – 1996. – 475 с.
27. Эльконин Д.Б. Детская психология. – М.: Учпедгиз, 1960.
28. Эльконин Д.Б. Психология игры. – М.: Педагогика. – 1978. – 225 с.
29. Эльконин Д.Б. Психология обучения младшего школьника. – М.: Знание. – 1974. – 199 с.
30. Юдіна Н. Особливості дослідження мотивації навчання учнів молодшої школи // Обдарована дитина. – 2006. - № 9. – С. 41-60.

Додаток А. Методики визначення пізнавального інтересу.

Методика № 1. Спрямована на виявлення сили пізнавального інтересу.

Дітям пропонується обрати одну із заданих тем та написати на цю тему невеликий твір.

Перелік тем:

1. Що я знаю про мову?
2. Що я знаю про математику?
3. Чим я люблю займатися?
4. Який мій вихідний день?

Методика № 2. «Що нам цікаво?»

Анкета

1. Що більше всього Вам подобається в школі?
  - а) спілкування;
  - б) отримувати освіту;
  - в) дізнаватися про щось нове;
  - г) процес навчання;
  - д) самостійна робота;
  - е) щось інше.
2. Який навчальний предмет найважливіший?
3. Який навчальний предмет найбільш цікавий?
4. Який навчальний предмет корисний для підготовки до життя?

Методика № 3. «Вільні завдання». Методика спрямована на встановлення наявного пізнавального інтересу. Дітям пропонуються завдання з різних навчальних предметів (українська мова, математика, малювання, природознавство, фізкультура, основи здоров'я, читання, музика) та за бажанням виконувати завдання визначаються наявні пізнавальні інтереси у молодших школярів.

Додаток Б. Основні результати емпіричного дослідження.

Методика № 1.

№ досліджуваного	Про мову	Про математику	Чим люблю займатися	Мій вихідний день
1.				+
2.			+	
3.	+			
4.				+
5.			+	
6.			+	
7.		+		
8.			+	
9.				+
10.				+
11.			+	
12.				+
13.		+		
14.			+	
15.			+	
16.	+			
17.				+
18.				+
19.		+		

Методика № 2.

№ досліджуваного	Що подобається?	Найважливіший предмет	Найцікавіший предмет	Корисний предмет
1.	отримувати освіту	математика	читання	укр. мова
2.	отримувати освіту	фран. мова	математика	фіз. вих., читання, укр. мова
3.	отримувати освіту	природознавство, фран. мова	фіз. вих., укр. мова	осн. здоров'я
4.	отримувати освіту	математика	фіз. вих.	матем., укр. мова
5.	дізнаватися про нове	немає	математика, укр. мова	укр. мова, матем., логіка
6.	отримувати освіту	фран. мова	математика, читання, укр. мова, осн. здоров'я	осн. здоров'я
7.	отримувати освіту	математика, читання	математика, читання	Немає
8.	отримувати освіту	укр. мова	математика, логіка, читання	осн. здоров'я
9.	отримувати освіту	математика, читання, укр. мова	фіз. вих., музика	осн. здоров'я
10.	отримувати освіту	укр. мова	математика, логіка,	осн. здоров'я

			читання	
11.	дізнаватися про нове	математика	укр. мова	фіз. вих., трудове навчання
12.	дізнаватися про нове	математика	трудове навчання	читання, укр. мова
13.	отримувати знання	фран мова	математика, читання, укр. мова	осн. здоров'я, я і Україна
14.	спілкування	математика	читання, укр. мова	фіз. вих.
15.	отримувати освіту	Я і Україна	читання	матем.
16.	отримувати освіту	укр. мова, фран. мова	фіз. вих., осн. здоров'я, математика	осн. здоров'я, я і Україна
17.	отримувати освіту	математика	трудове навчання	Всі
18.	самостійна робота	математика	малювання	осн. здоров'я, я і Україна
19.	отримувати освіту	читання, фран. мова	малювання, трудове навчання, фіз. вих.	осн. здоров'я

Методика № 3.

№ дослід.	Укр. мова	Матем.	Малюв.	Природ.	Фіз. вих	Осн. здоров.	Читання	Музика
1.	+	+	+				+	+
2.	+	+	+		+		+	+
3.	+		+	+	+	+		+
4.	+	+	+		+			+
5.	+	+	+	+				+
6.	+	+	+			+	+	+
7.		+	+	+			+	+
8.	+	+	+	+				+
9.	+	+	+			+		+
10.	+	+	+			+	+	+
11.	+	+	+		+			+
12.	+	+	+				+	+
13.	+	+	+			+	+	+
14.	+	+	+		+		+	+
15.		+	+	+			+	+
16.	+	+	+		+	+		+
17.		+	+	+				+
18.		+	+	+		+		+
19.			+	+	+	+		+

